

**“ENZELNÂ EL-HADÎD” [EL-HADÎD 57/25]
İFADESİNİN TERCÜME VE YORUMLARI ÜZERİNE BAZI
DEĞERLENDİRMELER**

Süleyman GEZER *

Andolsun ki, Biz, elçilerimizi çok açık kanıtlarla gönderdik ve insanların adaleti yerine getirmeleri için de beraberlerinde kitabı ve mizanı da indirdik. Yine Biz, [size] içinde hem çok korkunç bir güç hem de insanlar için birçok yarar bulunan demiri indirdik . [Bütün bunlar] Allah'ın görmedikleri halde, kendisine ve elçilerine yardım edenleri ortaya çıkarması içindir. Allah, kuşkusuz çok kuvvetli, çok güçlü olandır. [el-Hadid, 57/25].

Özet

Bu makale Hadid suresinin 25. ayetinde geçen “enzelnâ el-hadîd” ifadesinden yola çıkarak demirin hakikat anlamında gökten indirilip indirilmediğini ele almaktadır. Konu ele alınırken “inzal” kelimesinin diğer kullanımları değerlendirilmiştir. “İndirmek” kelimesi genellikle kullanıldığı bağlama göre yaratmak, bahşetmek, hakiki anlamda ise indirmek anlamına gelmektedir. Bahsedilen ayette Demir, “inzal” kelimesinin diğer kullanımlarında olduğu gibi hakiki anlamda gökten indirilen bir nesne olmayıp Allah tarafından insanlar için bahşedilen, yaratılan bir nesnedir. Bazı iddialara göre bu ayet bilimsel bir gerçekliğe atıf yapmaktadır. “İnzal” kelimesinin diğer kullanımları bu ifadenin bilimsel bir gerçekliğe atıf yapmadığını gösterir. Çünkü bu görüşü savunanlar “hayvanlardan sekiz çift” indirilmesinden bahseden ayet hakkında susmaktadırlar. Dolayısıyla demirin hakikat anlamında gökten indirildiğini söylemek “inzal” kelimesinin diğer kullanımlarıyla çelişmektedir.

Anahtar kelimeler: demir, indirmek, lütfetmek, bilimsel gerçeklik.

Abstract

Some Critiques on Translations and Interpretations of “anzalnâ al-hadîd ” [al-Hadid 57/25]

By moving the expression ‘we brought down iron’ of 25th verse of the Hadid surah this article investigates whether iron was brought down from sky. In the investigation, other uses of the expression “to bring down” was evaluated. Generally, the expression “to bring down”, according to its context, means “to create” “to bestow” but literally it means ‘to bring down’. According to me in the verse mentioned, “we brought down iron” statement doesn’t express a literal meaning. The iron is a thing bestowed upon people by Allah. According to some assertions, this verse implies a scientific reality. Considering with the other usages of the word *inzal*, we can say that this expression doesn’t refer to a scientific reality. Because advocators of this scientific view never said anything about the 6th of the Zumar surah which mentions Allah brought down of ‘cattle eight of kind’. Consequently, to claim that the iron- in the literal sense- was brought down from sky contradicts with the other usages of the word *inzal*.

Key words: iron, to bring down, to bestow, scientific reality.

* Ar. Gör., Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı.

Giriş

Bir televizyon programında konuşmacılar, yukarıdaki ayette geçen “*enzelnâ el-hadîd*” ifadesini hakikat anlamında değerlendirip, göktaşlarının yeryüzüne düşmelerinden bahsederek bunların yüksek miktarda demir ihtiva ettiğini ileri sürmüşlerdi. Dolayısıyla konuşmacılar ayetin bu anlamı ifade ettiği konusunda hemfikirdiler. Ayrıca konuşmacılar kendilerince bu ayeti bilimsel birtakım görüşlerle destekleyerek açıklamaya çalışmışlar ve kendi görüşlerini desteklemek için bilimden de yardım almışlardı. Aslında burada yapılan açıklamalar üstü örtük biçimde Kur’an ifadelerinin bilim aracılığıyla doğrulanmasını veya bilimle çatışmadığının gösterilmesini amaçlar nitelikteydi. “İşte Kur’an’ın söylediğini modern bilim de onaylıyor” şeklinde bir zihni alt yapının varlığı kendisini hissettiriyordu. Veya Kur’an’ın doğruluk değerinin, mucize oluşunun bu şekilde ispatlanması söz konusu olacaktı. Hele Kur’an’ın matematiksel birtakım şifrelerle, sayısal değerlerle açıklanması bu ispatı kuvvetlendirecek ve bu konuda karşıt söz söyleyeceklerin önünü kesebilecekti. Daha sonra değineceğimiz gibi özellikle bu ayet hakkında yapılan formülasyonlarda Hadîd suresinin tam ortasında bulunan ayetin, demirin simgesi olan “Fe” harfiyle/simgesiyle başlaması gibi akıl dışı birtakım çıkarımlarda bulunulmuştur. Arapça bilen herkes bilir ki “f ()” harfi Arapça’da kendisinden önceki cümlenin devam ettiğini gösteren bir edattır. Demirin simgesiyle bir ilgisi yoktur. Şayet böyle olduğunu varsaysak bile Kur’an’da geçen diğer “f ()” edatlarının acaba neye tekabül ettiği cevaplanması gereken sorular arasındadır.

Makale boyunca bu ayet hakkında yapılan yorumlar ve değerlendirmelerle ilgili değişik bilgiler verilecektir. Bu konuda özellikle bilimsel sayılabilecek birtakım değerlendirmelerin varlığı dikkat çekmektedir. Bundan dolayı bilimsel sayılabilecek tefsirlerde bu ayet hakkında yapılmış olan yorumlara yer verilecektir. Konumuz bilimsel tefsirin geçerli olup olmadığından çok, böyle bir çıkarımın doğruluk değeri, Kur’an’da kullanılan diğer ifade biçimleriyle uygunluğu gibi konuları içermektedir. Demir (Hadîd) kelimesi Kur’an’da bunun dışında bazı ayetlerde de geçmektedir. Ancak geçtiği yerlerde “hadîd” kelimesiyle birlikte “indirmek” inzal kelimesi kullanılmamıştır.¹ Dolayısıyla bu makale, ayette geçen “*enzelnâ el-hadîd*” ifadesinin hakikat anlamında demirin gökten indirip indirilmediğini, kullanılan diğer ifade biçimlerinden yola çıkarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Geleneksel müfessirlerin bu ayeti nasıl anladığı ve

1 Demir (hadîd) kelimesi ve türevleri Kur’an’ın diğer ayetlerinde de geçmektedir. bk. İsrâ, 17/50; Sebe, 34/10 ve 33. ayet; Hac, 22/21; İnsan, 76/4. Bu ayetlerde doğrudan “demir” kelimesi kullanılmakta olup demirin indirilmesinden bahsedilmez.

yorumladığı bizim açımızdan daha bir önemlidir; çünkü bu durum meal yapanların bu literatüre başvurup başvurmadıklarının veya belli bir Kur'an nosyonuna sahip olup olmadıklarının açık bir göstergesidir. Bilindiği gibi Kur'an'ın başka bir dile çevirisi veya başka bir kültürden bir başka kültüre aktarılması kendi içinde bazı zorluklar taşır. Belli bir kültürdeki deyişlerin, anlatıların, ifade biçimlerinin, aynıyla başka bir kültüre aktarılması zaten zor olan bir konudur. Kutsal kitap dillerinin bu anlamda daha farklı zorlukları içinde barındırıyor olması meal yapanların daha hassas davranmalarını gerektirmektedir.

İnmek [nüzûl] kelimesi aslında yüksek bir yerden aşağı inmeyi ifade etmek için kullanılır. "Bineğinden indi" veya "bir yere misafir oldu" derken de bu kelime kullanılır. Ayrıca yağmurun yağması, misafirin konaklaması ve misafire ikramda bulunulması aynı kökten gelen kelime ile karşılanmaktadır.² Kur'an-ı Kerim'de inmek/indirmek (n-z-l) kelimesi ve türevleri çeşitli bağlamlarda kullanılmıştır. Bu kullanımları şöyle özetlemek mümkündür: Kutsal kitapların (Tevrat, İncil, ve Kur'an) ve vahiylerin indirilmesi,³ herhangi bir delilin [sultan] indirilmesi,⁴ yağmurun ve dolunun yağması,⁵ Meleklerin inmesi,⁶ şeytanın inmesi,⁷ huzur, güven duygusu ve orduların indirilmesi,⁸ helva, bıldırcın, elbise ve sofranın indirilmesi,⁹ hayvanlardan sekiz çift indirilmesi,¹⁰ ölçünün indirilmesi,¹¹ gökten azabın indirilmesi,¹² gibi konularda bu kelime kullanılmaktadır. Ayrıca bu kelimenin bazı türevleri, konaklama yeri, bir şeyin bağışlanması, ziyafet, Allah'tan insanlara bir lütuf olarak verilen şey anlamlarında da kulla-

2 Ragıp el-İsfehani, *el-Müfredat fi garibi'l-Kur'an*, Daru'l-Marife, Beyrut 2001, s. 490.; Ebu'l Hüseyin Ahmed b. Faris b. Zekeriyya, *Mu'cemu mekayisi'l-luğa*, Daru'l-Ceyl, Beyrut 1991, c.V, s. 417.; Cemalüddin Muhammed İbn Manzur, *Lisanu'l-Arap*, Daru Sadır, Beyrut 1990, c.XI, s. 666.

3 Bakara, 2/176; Al-i İmran, 3/3; Nisa, 4/136,140; A'raf, 7/196; Furkan, 29/1. vb. ayetler. Genellikle bu kullanımlarda Tevrat, İncil, Kur'an, Vahiy ve surelerin indirilmesi kastedilmektedir.

4 A'raf, 7/71; Al-i İmran, 3/151; En'am, 6/81 vb.

5 Zuhuf, 43/11; Kâf, 50/9; Rum, 30/24; Nur, 24/43; Şura, 42/28; Bakara, 2/22.

6 En'am, 6/7; İsrâ, 17/95; Nahl, 16/102; Hicr, 15/8; vb. ayetler.

7 Şuâra, 26/221. Ayet mealen şöyledir. Şeytanın kime ineceğinden size haber vereyim mi?

8 Tevbe, 9/26; Fetih, 48/4; Yasin, 36/28.

9 Bakara, 2/57; A'raf, 7/26, 120; Mâide 5/114. Özellikle Maide Suresi 114. ayetinde geçen Hz. İsa'nın gökten sofranın indirilmesi duası bir mucizeye işaret etmektedir. Çünkü ayetin devamında belirtilen "*senden bir mucize olsun*" ifadesi bunu doğrulamaktadır. Ayrıca yağmurun yağması ifadesinde gökten kelimesinin kullanılması gibi burada sema kelimesi kullanılmıştır. Dolayısıyla indirmek kelimesinin bu ayette hakikat anlamında kullanılması daha muhtemel görülmektedir.

10 Zümer, 39/6.

11 Hadid, 57/25.

12 Bakara, 2/59; A'raf, 7/162; Ankebut, 29/34.

nılmıştır.¹³ Vücut ve nezair [çok anlamlılık ve eş anlamlılık] âlimleri ise inmek kelimesinin Kur'an'da kullanımlarını tespit ederken bazı farklı anlamlar vermişlerdir. Buna göre inmek kelimesi ve türevleri ilham etmek, açıklamak, ziyafet vermek, yaratmak, indirmek, söz, yağmurun inmesi, bir yerde konaklamak, sevap, göndermek ve öğretmek [vahyin melek tarafından öğretilmesi] gibi anlamlarda kullanılmıştır.¹⁴ "Demiri indirdik" ifadesinde geçen indirmek kelimesi ise yaratmak anlamıyla karşılanmıştır. Dolayısıyla her zaman indirmek kelimesi hakikat anlamında kullanılmamıştır. Yukarıdaki kullanımlar esas alınarak ayetin geçtiği bağlama uygun olarak çevirisinin yapılması daha bir önem kazanmaktadır. Ayeti, her zaman indirmek şeklinde çevirmek Kur'an ifadelerinin zenginliğini perdeleyen bir tutumdur.

1. Tefsir Literatürü Çerçevesinde Ayetin Yorumları

Ayet hakkında çeşitli rivayetler söz konusudur. İbn Ömer'den nakledildiğine göre, Allah gökyüzünden yeryüzüne bereket olarak dört adet nesne indirmiştir. Bunlar demir, ateş, su ve tuzdur. Bir başka rivayette ise, Hz. Âdem cennetten yeryüzüne yanında örs, kelpeten, körük, çekiç ve iğne olmak üzere demirden yapılmış beş şeyle inmiştir. "Demiri indirdik" ifadesinin, aslında yarattık ve var ettik anlamında olduğu ve vahiy aracılığıyla demirle başka nesnelere yapılmasının öğretilmesinin kastedilmiş olduğu konusunda görüşler mevcuttur. Kutrub, bu konuda misafire yapılan lütuf, bağış, ziyafet anlamına gelen "ennuzûl" kelimesinin kullanımının bu anlama yakın olduğunu vurgular. Bu konuda "emir falanca kişiye güzel bir ziyafet lütfünde bulundu" ifadesinde bu kelimenin kullanımı mevcuttur.¹⁵ Ayrıca Kur'an'da "hayvanlardan sekiz çift verdik" veya yarattık ayetinde, kelimenin içeriğinde lütuf, bağış gibi anlamlar bulunmaktadır. Fahrüddin er-Razi (ö.606/1209) bu ayetin anlamı konusunda iki görüş olduğunu söyler. Birincisine göre demir Allah tarafından gökyüzünden indirilmiştir. İkinci görüşe göre indirmek kelimesinin buradaki anlamı bir şeyi var etmek ve onu insanların kullanımı için hazır hale getirmektir. Yukarıdaki

13 Bu konuda bk. Müminun, 23/29; Kehf, 18/103, 107; Secde, 32/19; Saffat, 37/62; Vakıa, 56/56. İşte bu hesap ve ceza gününde onlara ziyafetleridir. Vâkıa, 56/56.

14 İsmail b. Ahmet en-Nisaburi, *Vucuhu'l-Kur'ani'l-Kerim*, tahk.:Fatma Yusuf el-Hiyemi, Daru's-Seka, Dimeşk 1996, s. 430.; Hüseyin b. Muhammed ed-Demeğâni, *Kamusu'l-Kur'an ıslahu'l-vucuh ve'n-nezair fi'l-Kur'âni'l-Kerim*, tahk.: Abdu'l-Aziz Seyyidu'l-Ehl, Daru'l-İlm li'l-Melayin, Beyrut 1983, s. 453-454.

15 Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir et-Taberi, *Tefsiru't-Taberi-Camiu'l-beyan an te'vili ayi'ti-Kur'an*, Daru'l Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1992, c. II, s. 689.; Hüseyin b. Mesud el-Begavi, *Mealimu't-tenzil*, Daru Taybe, Riyad 1993, c.VIII, s.41.; Muhammed b. Ahmet b. el-Ensari el-Kurtubi, *Tefsiru'l-Kurtubi*, Daru'l-Kitabi'l-Arabi, Beyrut 1986, c. XVII, s. 261.

ayette geçen indirmek kelimesinin, bir yerde konaklamayı, misafire ikramda bulunmayı ifade eden *en-nüzul* kelimesinden geldiğini ve biz onu hazırladık anlamında olduğu konusunda mutabakat bulunduğunu ileri sürer.¹⁶ Hasan el-Basri'den gelen bir rivayete göre "demiri indirdik" ifadesi "demiri yarattık" anlamındadır.¹⁷ Mevdudî de demirin indirilmesi ifadesinin yaratmak anlamında olduğunu, çünkü kâinattaki her şeyin Allah tarafından yaratıldığını, Kur'an'da bazen bu yaratma işleminin "nazil etti" şeklinde ifade edildiğini vurguladıktan sonra "demiri indirdik" ifadesinin politik ve askeri güce işaret ettiğini söyler.¹⁸ Kur'an'ı baştan sona tefsir eden ve günümüze kadar ulaşan en eski tefsirlerden sayılan Mukatil b. Süleyman'a (ö.150/767) ait olan tefsirde bu ayet "indirmek" anlamında değil de, demirin Allah tarafından yaratılan, var edilen bir şey olduğu şeklinde vurgulanır.¹⁹ Dolayısıyla ayette geçen "indirmek" kelimesi ilk tefsirlerde, bazı rivayetleri saymazsak "yaratmak", "var etmek" anlamlarına gelmektedir. Seyyit Kutup (ö.1966), kitap ve ölçünün indirilmesiyle demirin indirilişi arasında bir tenasübün bulunduğunu, kitap ve mizan nasıl indirilmiş ise Allah'ın yarattığı her şeyin de bu kitap ve mizan gibi takdir edilmiş olduğunu vurgular.²⁰

Ayetin devamında yer alan "kendisinde müthiş bir güç" ve "insanlar için birçok faydalar bulunan" ifadesinin anlamı konusunda müfessirler mutabıktır. Demirin müthiş bir güç içermesi, savaş durumunda insanların kendilerini kılıç, zırh, ok, mızrak vb. demirden yapılmış aletlerle korunmalarını ve bu araçlarla savaş yapmalarını ifade etmektedir. Demirin kendilerine birtakım delillerle hakikat geldikten sonra bundan yüz çevirenlerin engellenmesi için yaratıldığı vurgulanmıştır. Bilindiği gibi Mekki sureler müşriklerle mücadeleyi içeren

16 Fahrüddin er-Razi, *Mefatihü'l-gayb*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1993, c.XV, s.242-243. Ebu Hayyan Muhammed b.Yusuf b. Ali el-Endelusî, *el-Bahru'l-muhit*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1992, c.X, s.114.

17 Ahmed b.Mahmud en-Nesefî, *Tefsiru'n-Nesefî, (Medariku't-tenzil ve hakaiku't-te'vil)*, Kahraman Yay., İstanbul 1984, c. IV, s. 229. Şevkani de "demiri indirdik" ifadesinin tıpkı "sekiz çift hayvanın indirilmesi" ayetinde olduğu gibi yaratmak anlamına geldiğini vurgular. Ayrıca demirin madenlerden çıkarılan ve demirden eşya yapılmasının insanlara Allah tarafından öğretildiğini belirtir. Bk. Muhammed b. Ali b. Muhammed eş-Şevkani, *Fethu'l-kadir*, Daru'l-Hayr, Beyrut 1992, c.V, s.206.

18 Ebu'l-A'la el-Mevdudî, *Tefhimu'l-Kur'an*, İnsan Yay., çev.: Muhammed Han Kayani ve Diğerleri, İstanbul 1996, VI/137. Peygamberin görevlerinin sayılmasından sonra "demir" ifadesinin yer almış olmasından anlaşılıyor ki "demir" burada politik ve askeri güce işaret etmektedir. el-Mevdudî, *Yüce Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsir Notları*, çev.: Muharrem Tan, Birleşik Yay., İstanbul 1996, c. III, s. 540.

19 Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, tahk.: Ahmed Ferid, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2003, c.III, s.326. İfade şöyle geçmektedir. "Demirin varolması benim yaptığım (yarattığım) bir şeydir. [Min emri kane el-hadidü].

20 Seyyid Kutub, *fi Zılali'l-Kur'an*, çev.: M. Emin Saraç- İ. Hakkı Şengüler-Bekir Karlığa, Hikmet Yayınevi, ts., c. IIV, s. 317.

anlatımlardan oluşuyordu. Hicretle birlikte bu mücadelenin yerini savaşa bırakmış olması, savaş malzemelerinin önemini arttırıyordu ve bu bağlamda demirin insanlara verilen en önemli lütuflardan biri olarak bildirilmesi önem kazanmıştır. Çünkü demirin bu dönemde hatırlatılması ve savaş esnasında her türlü silah yapımında kullanılması daha önemli hale gelmesini sağlamıştır. Dolayısıyla demirin sanki Allah'tan bir lütuf olarak yaratılmış ve insanların kullanıma verilmiş olduğu belirtilmek istenmiştir. İnsanlar için pek çok faydasının bulunması ise, günlük işlerde insanların kullanabilecekleri çeşitli aletlerin bıçak, balta, nacak vb. yapılması ve kullanılmasını içermektedir.²¹

İlmi tefsir hakkında, en kapsamlı tefsirlerden sayılan Tantavi Cevheri'nin (ö.1940) *el-Cevahir fi tefsiri'l-Kur'ani'l-Kerim* adlı tefsirinde bu ayetin yorumu hakkında bilimsel sayılabilecek bazı görüşlere yer verilmiştir. Buna göre insan ve diğer canlılar yeryüzünde yaratılmadan önce yeryüzü yavaş yavaş soğumaya başlamıştı. Bu dönemde demir ve diğer madenler bazen sıvı ve gaz halinde bulunuyorlardı. Havada bulutlar gibi yükselerek daha sonra kuru olan yerlere yağarlardı. Bu yağış sonrasında yeryüzünün çatlaklarına yıldan yıla yerleşirlerdi. Demir ve diğer madenlerin eski zamanlarda ısıları çok fazla idi. Bu madenler kendi özgül ağırlıklarına göre soğumaya başladığında, demir de kendi özgül ağırlığına göre soğumaya başlamıştır. Demirin, sıvı halden katı hale dönüşmesi bu şekilde olmuştur. Tantavi Cevheri bu açıklamalardan sonra yağmurun yağması gibi demirin gökyüzünden indirildiğini söyleyerek bunun da jeoloji ilmi tarafından doğrulandığını iddia etmektedir. Dolayısıyla ona göre ayet böylesi bilimsel bir açıklamayı içermektedir.²²

2.Meallerde Ayetin Tercüme Edilmesi

Belli bir toplum ve kültürü yansıtan dilin, kendisine yabancı olan başka bir kültür ve dile tüm anlatım imkânlarıyla çevrilmesi zordur. Üstelik dildeki deyişlerin, terkiplerin, inceliklerin ve duyguların yansıtılması ise daha başka zorluklar içermektedir. Arkasında sözlü kültürün ve hitabî tarzın hâkim olduğu Kur'an metni için bu daha da zorlaşmaktadır. Çünkü hitabi tarzın hâkim olduğu metinler, yazılı metinlerin aksine konuşma dilinin bütün imkânlarını içeren

21 İbn Kesir İsmail ed-Dımaşkî, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-azim*, Mektebetü'l-Menar, Ürdün 1990, c.IV, s. 283.; Abdurrahman Celaluddin es-Suyuti, *ed-Durru'l-mensur fi't-tefsir bi'l-me'sur*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1993, c.VIII, s.64.; Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b.Ömer ez-Zemaşeri, *Tefsiru'l-Keşşaf an hakâiki gavamizi't-tenzil ve uyunu'l-ekâvili fi vucuhu't-te'vil*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2003, c.VI, s.468.; Ebu Zekeriyya Yahya b. Ziyad b. Mansur el-Kufi el-Ferra, *Meani'l-Kur'an*, tahk.: Muhammed Ali en-Neccar, Daru's-Surur, yy., c. III, s. 136.

22 Tantavi Cevherî, *el-Cevahir fi tefsiri'l-Kur'ani'l-Kerim*, Daru'l-Fikr, yy., c.XIV, s.100.

-çoşkulu, duygusal, beden dili, jest-mimik vb.- özellikler sergilemesi Kur'an metninin çevirilerinde dikkat edilmesi gereken özellikler arasındadır. Ayrıca Kur'an metninin kelime ve terkiplerinin hep aynı zaman dilimine ait olmaması -yani aynı kavramlar kullanılsa bile Mekke ve Medine döneminde kavramların içeriği farklılaşabiliyor- istenilen anlamın yansıtılması açısından daha bir önem kazanmaktadır. Veya Kur'an'da geçen aynı kelimelerin kullanıldığı ortama ve bağlama dikkat edilmeden her zaman aynı anlamlarda başka bir dile aktarılması Kur'an'ın ifade zenginliğinin ortaya çıkmasını engellemektedir. Buna ilaveten mütercimim kendi dilinin ifade biçimlerinden, söyleyiş zenginliğinden haberdar olmayışı gibi nedenlerden dolayı yapılan mealler, çoğu zaman kusurlu olmaktadır.

Elbete ilk dönemlerde Kur'an'ın kelimeleri, ne demek istediği, bir deyimim nasıl anlaşılması gerektiği konularında herhangi bir ihtilaf ve anlaşmazlık söz konusu değildi. Anlaşmazlık olsa bile bunu açıklayacak bir merciin olması bahsettiğimiz düşünceyi desteklemektedir. Kur'an'ın yaklaşık olarak 610-632 yılları arasında tamamlandığı düşünüldüğünde, günümüzle Kur'an arasındaki zaman farkının bir hayli fazla olduğu söylenebilir. Özellikle Mekke ve Medine döneminde kullanılan dil ve söylem bile farklılık gösterirken kaldı ki günümüzdeki Arapça ile o dönem Arapçasının belli başlı farklılıklar taşıması doğaldır. Ayrıca Arapça'nın zaman içerisinde geçirmiş olduğu dilsel değişim ve dönüşümler dikkate alındığında ayetlerin çevirisi daha bir önem kazanmaktadır. Şüphesiz Kur'an Arap diliyle inmiştir. Kur'an'ın yazılması, okunması, ezberlenmesi, ilk muhataplarına bu dille hitap edilmiş olması Kur'an üslûbunun Arapça olduğunu gösterir. Bu nedenle Arap diliyle inmiş derken Hz. Peygamber döneminde kullanılan Arapça anlaşılmalıdır.²³ Birtakım tarihsel nedenlerden ve dilin hızlı bir biçimde değişime uğramasından dolayı Hz. Peygamber döneminde Kur'an nasıl anlaşılıyorsa öyle anlamak zorlaşmaktadır. Yakın anlamın yakalanabilmesi için ilk dönem rivayetlerin ve sözcüklerin kullanımlarına başvurmak kaçınılmaz hale gelmektedir. O dönem yakın anlamın yakalanmasından sonra kaynak dilden hedef dile çeviri yaparken bunun en güzel biçimde yansıtılması gerekir. Kur'an'ın bütünlüğü çerçevesinde ayetlerde asıl kastedilen anlamı koruyarak deyiş ve terkiplerin farklı dillere aktarılması önem kazanmaktadır. Özellikle tefsir literatürüne ve derin bir Arapça bilgisine sahip olunmadan yapılan çevirilerle -buna bir de mütercimlerin kendi dilleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları eklenince- bazen içinden çıkılmaz hatalara düşülmektedir.

23 Bu konuda daha geniş açıklama ve bilgi için bk. Emin el-Huli, *Arap-İslam Kültüründe Yenilikçi Yaklaşımlar*, çev.: Emrullah İşler-Mehmet Hakkı Suçin, Kitâbiyât, Ankara 2006, s. 47.

Buna ek olarak mütercimın kendi zihninde kafasında oluşan birtakım bilimsel, ideolojik, siyasi sayılabilecek düşünceyle -ayetin mefhumu elvermediği halde- ayeti açıklaması daha vahim hatalara yol açmaktadır.

Çeviri kuramlarından eşdeğerlilik tanımı “özgün metnin, kendi dilinin okurunda uyandırdığı etkinin, çeviri metninde çeviri dili okurunda uyandırmaması”dır. Bu anlamda bir eşdeğerlilik, özellikle deyimlerin bir dilden farklı bir dile çevirisinde gözetilmesi gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse “tavadan ateşe atlamak” deyimini özgün anlamıyla Türkçe’ye aktarılmıştır. Fakat bu ifadenin bir İngiliz üzerinde uyandırdığı etki ile bir Türk’te uyandırdığı etki birbirinden farklıdır. Belki bu deyimın “yağmurdan kaçarken doluya tutulmak” şeklinde Türkçe’ye aktarılması gerekirdi.²⁴ Aynı şekilde “demiri indirdik” ifadesi Türkçe bakımından pek karşılanamıyor. Çünkü bizim anlayışımızda demir gökten inen bir şey olmayıp aksine yerden çıkarılan bir madendir. Kur’an’da bu türden ifadelerle rastlamak mümkündür. Mesela 17. İsrâ suresinin 50. ayetinde “İster taş olun ister demir” ifadesi “ne olursanız olun Allah sizi tekrar diriltecek” anlamında bir yermeyi içermektedir. “Taş olmak” deyimini Arapçada olduğu gibi Türkçede de yerme anlamında kullanılırken “demir olmak” ifadesi Türkçede tam tersi anlamında, demir gibi sağlam adam derken adamın sağlamlığına vurgu yapılmaktadır. Türkçede görüldüğü gibi bu kelime herhangi olumsuz bir anlam taşımaz. Kutsal Kitap metinlerin çevirilerinde kültürler arası farklar da dikkate alınmaktadır. Meksika yaylalarında yaşayan Kızılderililere, bunların denizi tanımadıkları düşüncesiyle, İsa’nın denizin üzerinden değil, bir bataklık üzerinden geçtiğini söylemek gerekmiştir. Eskimolar için yapılmış çevirilerde ise “Tanrım, bugünkü ekmeğimizi ver bize” yakarışı, Eskimolar ekme tanımadığı için “bugünkü balığımızı ver” diye aktarılmıştır. Ayrıca Hz. İsa için kullanılan “Tanrı’nın kuzusu” deyimini ise “Tanrı’nın foku” şeklinde çevrilmiştir.²⁵ Dolayısıyla tercümelerde bu kültürel durumlar dikkate alınıp anlam yansıtılması gerekmektedir.

Meâllerde ayetin tercümesiyle ilgili tam bir mutabakatın olmadığı göze çarpar. Uzlaşının olmaması demek aslında Kur’an’a ilişkin ve anlamı konusunda tam bir uzlaşının olmaması anlamına gelir. Özellikle çoğu müfessirler ayetin anlamı konusunda “yarattık” veya insanların kullanması için “var ettik” şeklinde ayırım yapmalarına rağmen mütercimler ayetin mealini bunlardan bağımsız olarak vermişlerdir. Bu ise meal yapanların tefsir literatürünü dikkate al-

24 Akşit Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili*, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1994, s. 55.

25 Bk. K. Reiss, *Texttp und Übersetzungsmethode: der Operative Text*, Hedidelberg, J. Gross Verlag, 1976, s. 25’ den aktaran Göktürk, *Çeviri: Dillerin Dili*, s. 69.

madıklarını gösterir. Ayetlerin mealini verirken sadece ilgili ifadenin anlamını vermekle yetindik. Tercümeleri üçe ayırmak mümkünse de bazı farklı tercüme-ler de bulunmaktadır. Bu tercüme-ler ayetin Arapça söyleniş biçimini tam anlamıyla yansıtmamaktadır. Mütercim kendi zihninde kurguladığı bir anlamla ifadeyi tercüme etmektedir. Bunlar;

1. İndirmek anlamında²⁶
2. Bahşetmek, bağışlamak²⁷
3. Yaratmak, var etmek anlamında²⁸

26 Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak dini Kur'an dili, Kur'an-ı Kerim meali*, Haz.: Düccane Cündioğlu, Misyon Yay., İstanbul 2001; Süleyman Ateş, *Kur'an-ı Kerim ve yüce meali*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul t.y.; Muhammed Hamîdullah, *Aziz Kur'an*, çev.: Abdulaziz Hatip-Mahmut Kanık, Beyan Yayınları, İstanbul 2000; A. Fikri Yavuz, *Kur'an-ı Kerim ve İzahlı Mealî Alisi*, Alperen Yay., Ankara 2002; Mahmut Toptaş, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Mealî*, Cantaş Yay., İstanbul 2003; Suat Yıldırım, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Mealî*, Feza Gazetecilik, İstanbul 1998; Muhammed b. Hamza, *XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış "Satır Arası" Kur'an Tercümesi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1976; Ali Özek, -Heyet, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Mealî*, Cidde 1407/1987; Edip Yüksel, *Mesaj-Kur'an Çevirisi*, Ozan Yayıncılık, İstanbul 2000; Orhan Kuntman, *Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meal*, Ankara 2002; Yaşar Nuri Öztürk, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Mealî*, Yeni Boyut, İstanbul 1994; Hasan Basri Çantay, *Kur'an-ı Hakim ve Meal-i Kerim*, İslam Aylık Mecmua, İstanbul 1985. Hasan Basri Çantay her ne kadar ayetin çevirisini indirdik şeklinde verse de "demiri indirdik demek onu ihdas ettik, inşa ettik demektir" şeklinde dipnotta açıklayıcı bilgi vermektedir.; Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, İstanbul 1955.; Bedri Noyan, *Manzum Türkçe Kur'an*, Ayyıldız Yay., Ankara 1991. Bu mealde ayetin tercümesi "Gökten demir indirdik şiddetli son derece, indirdik insanlara yararlı olmak üzere" şeklinde verilmiştir. Sadi Irmak, *Kutsal Kur'an-Türkçe Meal*, Akşam Matbaası, ts.; Hamdi Döndüren, *İnsanlığa Son Çağrı Kur'an-ı Kerim Yüce Mealî ve Açıklaması*, Yeni Şafak, İstanbul 2003; Şaban Piriş, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı*, by., 2003; Ali Bulaç, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Birim, İstanbul ts.; Cemil Said, *Kur'an-ı Kerim Tercümesi*, yy., ts.; Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Mealî Alisi*, Akçağ Yay., Ankara 1994; Osman Keskiöğlü, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, Tercüman, yy., 1982; Ömer Sevinçgöl, *Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Mealî*, Timaş Yay., İstanbul 2005. Bu mealde şu ifadeler yer almaktadır: "Topraktan çıkartılan demirle ilgili olarak 'indirdik' kelimesinin kullanılması onun ne büyük nimet olduğunu insanlara sezdirmek içindir. Zira büyük nimetler yukarıdan gelmektedir." *Kur'an-ı Kerim ve Muhtasar Mealî*, Hayrat Neşriyet- İlim Araştırma Merkezi Meal Heyeti, İstanbul 2001. Bu mealde ise ayet "bir nimet olarak indirdik" şeklinde çevrilmiştir. Marmaduke Pickthall, *The Glorious Qur'an*, Çağrı Yay., İstanbul 1996. İngilizce çeviride (reveal) kelimesi kullanılmıştır. Bu kelime ise İngilizce de açığa vurmak, göstermek, ilham yoluyla bildirmek anlamlarına gelmektedir. Yazarın kitabı ve teraziye indirdik ifadesini bu kelimeyle karşılaması reveal kelimesini indirdik anlamında kullandığını gösterir.

27 Salih Akdemir, *Son Çağrı Kur'an*, Ankara Okulu Yay., Ankara 2004. Bu mealde ayet şöyle çevrilmiştir. "Yine biz içinde hem çok korkunç hem de insanlar için birçok yararlar bulunan demiri [kullanma yeteneğini de] bahşettik." Abdullah Parlıyan, *Kur'an-ı Kerim ve Özlü Tefsir-Tefsirlerin Özü*, Konya Kitapçılık, İstanbul 2004; Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı*, çev.: Cahit Koytak-Ahmet Ertürk, İşaret Yayınları, İstanbul 1997.

28 Bekir Sadak, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Ötüken, İstanbul 1989.; Mehmet Nuri Yılmaz, *Kur'an-ı Kerim ve Mealî*, Moro Yayıncılık, Ankara 2000; Hüseyin Atay, Yaşar Kutluay, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., Ankara 1998; Talat Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Mealî*, Kılıç Yayınevi, ts.; Mehmet Çakır, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçesi*, Özkan

4. Demiri Ayarladık²⁹

Aslında ayetin tefsir literatüründe bahsettik, başışladık, yarattık anlamında yorumlanmasına rağmen “demiri indirdik” şeklinde çevirilerinin daha fazla olduğu göze çarpar.

Burada değinilmesi gereken konulardan biri de, bu ayetle ilgili bazı gizemlerin olduğu [şifre vb.] şeklindeki varsayımlardır. Bu varsayımların dayandığı temel arguman, ayetin bazı şifresel özellikler göstermesidir. Buna göre “demir” *el-hadid* elementinin sayısal değeri 57 olup bu ise demirin belli bir izotopunun atom ağırlığına eşittir. Öyle bir rastlantıdır ki surenin sıra numarası da elli yediye tekabül etmektedir. Ayrıca gezegenlerin yaratılışında, demir elementinin öneminden dolayı yarattık yerine indirdik sözü tercih edilmiştir.³⁰ Çünkü modern astronomik bulgulara göre dünyada bulunan demir elementi uzaydaki dev yıldızlardan gelmiştir. Evrende bulunan ağır metaller büyük yıldızların çekirdeklerinde üretilir. Güneş sistemi ise, demir elementini kendi bünyesinde üretebilecek bir yapıya sahip olamamasından dolayı, demir güneşten çok daha büyük yıldızlarda birkaç yüz milyon dereceye varan sıcaklıklarda oluşabilmektedir. Süpernova olarak adlandırılan bu yıldızlardaki demir miktarı belli bir ağırlığa ulaştığında yıldız bunu taşıyamaz hale gelir ve patlar. İçinde demir bulunan parçalar uzaya dağılır, gök cisimlerin çekimine yakalanarak çekilinceye kadar boşlukta dolaşırlar. Yani kısacası demir madeni, dünyada oluşmamış olup, milyonlarca yıl önce süpernovalardan taşınarak dünyaya indirilmiştir. Dolayısıyla ayet yukarıda anılan fikirleri ihtiva eder niteliktedir.³¹ Ayrıca sure-

Matbaacılık, Ankara ts.

29 Salih Parlak, *Bilgi Toplumuna Doğru Kur'an-ı Kerim'in Meal Tefsiri*, 2001 Yayınları, İstanbul 2001. (Derken metal sanayii demiri ayarladık. Bünyesinde hem çevre kirletmesi, silah üretimi vb. ağır bir tehlike hem de yararlı olma özelliği var...)

30 “Demirin öneminden ve özelliğinden söz eden biricik ayetin yer aldığı Demir suresi demir elementinin bazı kimyasal özelliklerini sayısal ilişkilerle vermektedir. Hadid (Demir) kelimesinin ebced, yani sayısal değeri, $8+4+10+4=26$ olup demir elementinin atom numarasına denktir. el-Hadid (belli bir demir) kelimesinin sayısal değeri de $1+30+8+4+10+4=57$ olup demirin belli bir izotopunun atom ağırlığına eşittir. Kuşkusuz, bunu, Kur'an'dan da önce var olan Arapça dilinin ilginç bir rastlantısı olarak değerlendirenler olacaktır. Ne var ki aynı kelimeyle isimlendirilen bu surenin sıra numarasının 57 olması Kur'anı düzenleyen bu “rastlantı” dan haberi olduğuna işaret ediyor...ayetteki “indirdik” kelimesinin kullanılışı da ilginçtir. Yıldızların ve gezegenlerin oluşumu konusunu inceleyen modern astronomi kitaplarına bakarsanız gezegenlerin yaratılışında demir elementinin rolünü ve “yarattık” yerine “indirdik” sözünün tercih edilme nedenini öğrenebilirsiniz.” Edip Yüksel, *Mesaj-Kur'an Çevirisi*, Ozan Yayıncılık, İstanbul 2000, s. 467-468.; Buna benzer bir yaklaşım şöyle ifade edilmektedir: “...Ayrıca demir elementinin üretildiği yer de güneş sisteminden önce gelip geçen yıldızlardır. Bu itibarla demirin gökten indirilmesi, hem nimet cihetiyle hem de geldiği yer itibarıyla hakikati pek veciz bir şekilde dile getirmektedir...” *Kur'an-ı Kerim'in Açıklamalı Türkçe Meali*, Yeni Asya Yay., İstanbul 1993, haz.: İhsan Atasoy, Ümit Şimşek, Mehmet Paksu, Cemal Uşak.

31 Ömer Çelaklı, *Kur'an-ı Kerim'in Şifresi*, Sınır Ötesi Yay., İstanbul 2002, s. 177.

nin tam merkezinde bulunan ayetin demirin kimyasal sembolü olan "Fe" harfiyle/simgesiyle başladığı öne sürülmüştür.³² Arapçada edat olan bu kelimenin geçtiği diğer Kur'an ayetleri acaba demirin kimyasal formülüne mi tekabül ediyor?

Yukarıda anılan fikirlerin kendi içinde bazı tutarsızlıklar barındırdığı açıktır. Bu akıl yürütmeye dayandığımızda Kur'an'da geçen sekiz çift hayvanın, bıldırcın ve helvanın indirilmesi, elbise ve ölçünün indirilmesi acaba neye tekabül ediyor. Yoksa bunlar da demir elementinde olduğu gibi bazı sırlara mı işaret ediyor. Ayrıca bu biçim açıklamaların Kur'an vahyine tanıklık edenler açısından doğuracağı sonuçlar da önemlidir. O dönem Araplarının yukarıda bahsedilen bilimsel tarzda bilgilere sahip olup olmadıklarını bilmiyoruz. Gelen rivayetlerde bu türden açıklamalara pek rastlanılmaz. Hz. Peygamberin de demirin gökten geldiğine dair açıklamaları bilebildiğimiz kadarıyla yoktur. Dilin bir uzlaşma ürünü olması ve vahiy dilinin de Arap kültüründen izler taşıması gibi nedenlerden dolayı günümüz anlamında bu ayetleri birtakım bilimsel teorilerle açıklamak vahyin ilk muhatapları açısından bir sorun teşkil edecektir. Zaten bilimsel tefsire yöneltilen en ciddi eleştirilerden biri, dil (lüğat) ile ilgili olmuştur. Bu görüşe göre ilk muhataplarının bilmedikleri bir ilim veya dille Kur'an'ın yorumlanması doğru değildir. Şatibi'ye (ö.790/1388) göre ilk muhatapların kültürel ve dilsel durumları referans alınmadan yorumlamalarda bulunulması aynı zamanda Şari'nin maksadını aşması anlamına gelmektedir.³³ Kelimelerin anlamları, kullanılmaya başladığı andan itibaren aynı kalmayarak değişime uğramıştır. Dolayısıyla Kur'an'ın daha sonraki dönemlerde ortaya çıkan yeni anlayışlarla yorumlanması Allah'ın ilk muhataplarına bilmedikleri bir mesajla hitap etmesi anlamına gelir ki; bu da Kur'an dili ve belâğatı açısından mümkün değildir. Ayrıca Şatibi İslam şeriatının anlaşılmasında ümmilerin önemli bir rolünün bulunduğu, bu ümmilerin de Kur'an'ın kendi dilleriyle indirildiği Araplar olduğunu vurgular. Bundan dolayı, ilk dönem Araplarının üzerinde anlaştıkları konulara tabi olmak gerektiğini, dillerinde süregelen bir

32 Çelakıl, *age*, s.178.

33 Ebu İshak eş-Şatibi, *el-Muvafakat fi usulî ş-şeria*, Daru'l-Mearif, Beyrut 2001, c.II, ss. 381-390.; Benzer yaklaşımlar için bk. Muhammed Hüseyin ez-Zehebi, *et-Tefsir ve'l-müfessirin*, Daru'l-Kutubi'l-Hadise, yy., 1976, c.II, s. 491. Şatibi Araplar tarafından bilinen ilimleri saydıktan sonra çoğu kişinin Kur'an hakkındaki iddialarında sınırı aştıklarını belirterek, Kur'an'a tabiat, matematik, mantık, huruf ilmi vb. ilimleri yüklediklerini söyler. Devamla Şatibi Kur'an'ın bazı ilimleri içerdiğini vurguladıktan sonra, bu ilimlerin Araplar tarafından bilindiğini ifade eder. Dolayısıyla Kur'an'ın Araplar tarafından bilinmeyen ilimleri içermediğini ve Kur'an dilinin Arap kültürüyle yakından ilişkili olduğunu vurgular. bk. *age.*, c. II, s. 389. Emin el-Huli Şatibi'nin el-Muvafakat adlı eserinden yola çıkarak ilmi tefsirin reddi konusuna değinir. Bu konuda daha geniş bilgi için bk. el-Huli, *Arap-İslam Kültüründe*, ss. 31-34.

örf varsa, İslam şeriatının anlaşılmasında bunlardan ayrılmanın mümkün olmadığını ifade eder. Üzerinde anlaştıkları herhangi bir örf olmasa bile Arapların bilmediği bir şeyle, şeriatın anlaşılmaya çalışılmasının doğru bir yaklaşım olmadığı konusunda ısrarlıdır.³⁴

Ayrıca bu ayetin açıklanmasında genellikle hakikat anlamıyla indirmek kelimesi ele alınmıştır. Bilindiği gibi Arap dili ve belâğatında bir ifadeyi gerçek anlamının dışında, benzetme amacı gütmekten kullanma sanatına mecaz-ı mürsel denilmektedir. Mesela Türkçe’de kullanılan “göze girmek” deyiminde buna benzer bir söz sanatı vardır. “Göz” kelimesi burada gerçek anlamı dışında kullanılarak başkasının beğenisini ve sevgisini kazanmak anlamını çağrıştırmaktadır.³⁵ Başka bir örnek olarak Mü’min (40) suresinde geçen rızkın gökten indirilmesinden behseden ifadeyi verebiliriz. Aslında rızk gökten inen bir şey olmayıp, yağmurun yağmasıyla birlikte yerden rızkın yetişmesi dolaylı olarak ima edilmektedir. Diğer Kur’an ifadeleri yağmurun yağmasıyla yeryüzünün harekete geçtiğini zaten bize bildirmektedir. Dolayısıyla Kur’an’da her zaman indirmek kelimesi hakikat anlamında kullanılmayıp, bazen mecaz anlamıyla kullanılması mümkündür. Kur’an’a dikkatlice bakıldığında genellikle, hakikat anlamında indirmek kelimesinin kullanımları gök (sema) kelimesiyle birlikte geçmektedir. Yağmurun ve dolunun yağması için genellikle “gökten indirdik” şeklinde bir ifade biçimi kullanılmaktadır. Bu ise yağmurun yağmasının hakikat olarak kullanıldığını gösterir. İndirmek kelimesinin hakikat anlamı dışında kullanılması da mümkündür. Bunların ise yaratmak, bahşetmek, vermek anlamlarına geldiği söylenebilir.*

Sonuç

Görüldüğü gibi Hadid suresinin 25. ayeti hakkında bir takım görüşler ileri sürülmüştür. Aslında bu türden açıklamalar, Kur’an’da kullanılan kavramlar ile bunların delaletleri konusunda bütüncül bir mefhuma sahip olunmamasından kaynaklanan anlama sorunlarıdır. Kur’an’da her şeyin yaratıcısının Allah olduğu ve bu dünyada verilen nimetlerin insanlara bir lütuf kabilinden verildiği göz önünde bulundurulduğunda bu tür farklı arayışların fazla bir anlamı olmayacağı

34 eş-Şatibi, *el-Muvafakat*, c. II. s. 391.

35 Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992, s.415.; Ahmed el-Haşimi, *Cevahiru'l-belağat fi'l-meani ve'l-beyani ve'l-bedi'*, Kahraman Yay., İstanbul 1984, s. 292.

* A'raf suresinin 26. ayetinde geçen “indirmek” kelimesi “yaratmak” anlamında kullanılmıştır. “Ey Âdemoğulları! Size ayıp yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise yaptık. Takvâ elbisesi... İşte o daha hayırlıdır. Bunlar Allah'ın âyetlerindedir. Belki düşünüp öğüt alırlar (diye onları indirdi).”

caktır.

Kur'an'da nüzul kelimesi daha önce bahsettiğimiz gibi lütuf, bağış vb. anlamlarına gelmektedir.* Demir de insanlara Allah tarafından verilen [yaratılan] önemli bir eşyadır. Ayrıca ilk muhataplar sekiz çift hayvanın verilmesinden bahseden ayeti nasıl anlıyorlardı; her halde gökten inen bir şey olarak algılamaları söz konusu değildi. Olsa olsa Allah tarafından kendilerine verilen bir bağış olarak algılamış olmaları söz konusu olabilir. Nihayetinde vahyin indirilmesinin de bu kelimeyle dile getirilmesi, vahyin insanlar için yol gösterici olması gibi nedenlerden dolayı yüksek bir makamdan verilen bir nimeti çağrıştırmaktadır. Aslında Kur'an'da Allah'ın arşa yükseldiği ve arşın sahibi olduğu şeklinde ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeler her şeyin sahibi ve yaratıcısının Allah olduğunu, bütün nimetlerin Allah tarafından verildiğini içerir. Dolayısıyla nimetlerin insanlara verilmesi, Allah tarafından bakılırsa, yüksek bir makamdan mecazen indirildiği, insan yönünden bakıldığında ise bunların Allah tarafından bağışlanan birer lütuf olduğu şeklinde bir yoruma gidilebilir.

Kaynakça

- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi*, Akçağ Yay., Ankara 1994.
 Bulaç, Ali, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, Birim, İstanbul, ts.
 Cevherî, Tantavi, *el-Cevahir fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Kerim*, Daru'l-Fikr, yy., ts.
 Çantay, Hasan Basri, *Kur'an-ı Hâkim ve Meal-i Kerim*, İslam Aylık Mecmua, İstanbul 1985.
 Cündioğlu, Düccane, *Sözün Özü -Kelam-ı İlahî'nin Tabiatına Dâir*, Kitabevi, İstanbul 1999.
 Çelakıl, Ömer, *Kur'an-ı Kerim'in Şifresi*, Sınır Ötesi Yay., İstanbul 2002.
 Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1992.
 Doğrul, Ömer Rıza, *Tanrı Buyruğu*, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık, İstanbul 1955.
 Döndüren, Hamdi, *İnsanlığa Son Çağrı Kur'an-ı Kerim Yüce Meali ve Açıklaması*, Yeni Şafak Kültür Yay., İstanbul 2003.
 Ebu Hayyan, Muhammed b. Yusuf b. Ali el-Endelusî, *el-Bahru'l-muhit*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1992.
 ed-Demeğâni, Hüseyin b. Muhammed, *Kamusu'l-Kur'an ıslahu'l-vucuh ve'n-nezair fi'l-Kur'âni'l-Kerim*, tahk.: Abdu'l-Aziz Seyyidu'l-Ehl, Daru'l-İlm li'l-Melayin, Beyrut 1983.
 el-Begavi, Hüseyin b. Mesud, *Mealimu't-tenzil*, Daru Taybe, Riyad 1993.
 el-Ferra, Ebu Zekerriyya Yahya b. Ziyad b. Mansur el-Kufi, *Meani'l-Kur'an*, tahk.: Muhammed Ali en-Neccar, Daru's-Surur, ts.
 el-Haşimi, Ahmed, *Cevahiru'l-belağat fi'l-meani ve'l-beyani ve'l-bedi'*, Kahraman Yay., İstanbul 1984.
 el-Huli, Emin, *Arap-İslam Kültüründe Yenilikçi Yaklaşımlar*, çev.: Emrullah İşler-Mehmet Hakkı Suçin, Kitâbiyât, Ankara 2006.
 el-İsfehani, Ragıp *el-Müfredat fi garibi'l-Kur'an*, Daru'l-Marife, Beyrut 2001.
 el-Kurtubi, Muhammed b. Ahmet b. el-Ensari, *Tefsiru'l-Kurtubi*, Daru'l-Kitabi'l-Arabi, Beyrut 1986.

* Bu konuda benzer yaklaşımlar için bkz. Düccane Cündioğlu, *Sözün Özü -Kelam-ı İlahî'nin Tabiatına Dâir*, Kitabevi, İstanbul 1999, ss. 161-165. Yazar Kur'an'da kullanılan *tenzil* kelimesinde birbirini tamamlayan iki vechin teşhis edilebilmesinin mümkün olduğunu vurgular. Bu anlamlar ise birşeyin yukarıdan aşağıya indirilmesi ve birşeyin lütuf ve bağış olarak ikram edilmesidir. Kur'an'da bazen bir şeyin lütuf ve bağış olarak verilmesi söz konusudur. Yağmurun yağması bu iki yönü bünyesinde taşımaktadır. Yani gökten indirilen bir şey olmasının yanı sıra aynı zamanda insanlara verilen bir lütuf ve bağıştır.

- el-Meydudi, Ebu'l-A'la, *Tefhimu'l-Kur'an*, İnsan Yay., çev.: Muhammed Han Kayani ve Diğerleri, İstanbul 1996.
- el-Meydudi, *Yüce Kur'an-ı Kerim Meali ve Tefsir Notları*, çev.: Muharrem Tan, Birleşik Yay., İstanbul 1996.
- en-Nesefi, Ahmed b. Mahmud, *Tefsiru'n-Nesefi, (Medariku't-tenzil ve hakaiku't-te'vil)*, Kahraman Yay., İstanbul 1984.
- en-Nisaburi, İsmail b. Ahmet, *Vucuhu'l-Kur'ani'l-Kerim*, tah. Fatma Yusuf el-Hiyemi, Daru's-Seka, Dimeşk 1996.
- er-Razi, Fahrüddin, *Mefatihü'l-gayb*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1993.
- es-Suyuti, Abdurrahman Celaluddin, *ed-Durru'l-mensur fi't-tefsir bi'l-me'sur*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1993.
- eş-Şatibi, Ebu İshak, *el-Muvafakat fi usuli's-seria*, Daru'l-Mearif, Beyrut 2001.
- et-Taberi, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerir, *Camiu'l-beyan an te'vili ayi'l-Kur'an*, Daru'l Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1992.
- ez-Zehabi, Muhammed Hüseyin, *et-Tefsir ve'l-müfessirin*, Daru'l-Kutubi'l-Hadise, yy., 1976.
- ez-Zemahşeri, Ebu'l-Kasım Carullah Mahmud b. Ömer, *Tefsiru'l-Keşşaf an hakâiki gavamizi't-tenzil ve uyumu'l-ekâvili fi vucuhu't-te'vil*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2003.
- Hamîdullah, Muhammed, Aziz Kur'an, çev.: Abdulaziz Hatip-Mahmut Kanık, Beyan Yayınları, İstanbul 2000.
- Irmak, Sadi, *Kutsal Kur'an- Türkçe Meal*, Akşam Matbaası, ts.
- İbn Faris, Ebu'l Hüseyin Ahmed b. Zekeriyya, *Mu'cemu mekayisi'l-luğa*, Daru'l-Ceyl, Beyrut 1991.
- İbn Kesir, İsmail ed- Dimaşki, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-azim*, Mektebetü'l-Menar, Ürdün 1990.
- İbn Manzur, Cemalüddin Muhammed, *Lisanu'l-Arap*, Daru Sadır, Beyrut 1990.
- Keskioğlu, Osman, *Kur'an-ı Kerim Meal ve Tefsiri*, Tercüman, yy., 1982.
- Kuntman, Orhan, *Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meal*, Ankara 2002.
- Kutub, Seyyid, *Fi Zulali'l-Kur'an*, çev.: M. Emin Saraç, İ.Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa, Hikmet Yayınevi, ts.
- Muhammed b. Hamza, XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış "Satır Arası" Kur'an Tercümesi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1976.
- Mukatil b. Süleyman, *Tefsiru Mukatil b. Süleyman*, tahk.: Ahmed Ferid, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2003.
- Noyan, Bedri, *Manzum Türkçe Kur'an*, Ayyıldız Yay., Ankara 1991.
- Özek, Ali (Heyet), *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meali*, Cidde, 1407/1987.
- Yüksel, Edip, *Mesaj-Kur'an Çevirisi*, Ozan Yayıncılık, İstanbul 2000.
- Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, Yeni Boyut, İstanbul 1994.
- Pickthall, Marmaduke, *The Glorious Qur'an*, Çağrı Yay., İstanbul 1996.
- Piriş, Şaban, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı*, yy., 2003.
- Said, Cemil, *Kur'an-ı Kerim Tercümesi*, yy., ts.
- Toptaş, Mahmut, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meali*, Cantaş Yay., İstanbul 2003.
- Yavuz, A. Fikri, *Kur'an-ı Kerim ve İzahlı Meali Alisi*, Alperen Yay., Ankara 2002.
- Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili, Kur'an-ı Kerim Meali*, haz.: Düccane Cündioğlu, Misyon Yay., İstanbul 2001.
- Yıldırım, Suat, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*, Feza Gazetecilik, İstanbul 1998.